

СЛОВО В ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ

https://doi.org/10.37919/0201-419X-2026.104.5

УДК: 811.161.2'42'38:82-32В.Стефаник

ПОВТОР І ПОЛІСИНДЕТОН У НОВЕЛАХ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА: СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

ҐРЕЩУК
Валентина Василівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови,
Карпатський національний університет ім. Василя Стефаника;
вул. Лесі Українки, 1, м. Івано-Франківськ, 76018;
e-mail: valentyna.greshchuk@cnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-5702-6824

Valentyna
GRESHCHUK,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University;
1 Lesi Ukrainky St., Ivano-Frankivsk 76018, Ukraine;
e-mail: valentyna.greshchuk@cnu.edu.ua

У статті зосереджено увагу на стилістичних засобах повтору та полісиндетону, які виступають важливими компонентами художньої манери Василя Стефаника. Розглянуто їх роль у створенні експресії та емоційної напруги тексту. Виявлено, що повтор і полісиндетон сприяють глибшому розкриттю психологічного стану персонажів і ширше розкривають світогляд самого письменника. З'ясовано, що Василь Стефаник через повтори слів і словосполучень, що увиразнюють найрізноманітніші життєві моменти персонажів художніх текстів, майстерно відображає усне розмовно-побутове мовлення.

© Видавець Інститут української мови НАН України, 2026. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією Creative Commons: CC BY-NC-ND license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

Ключові слова: *повтор, полісиндетон, художня мова Василя Стефаника, стилістичний аспект, текст, новеліст.*

У лінгвістичних дослідженнях учені часто зосереджують увагу на системній організації текстових компонентів, образних засобах мови, особливостях їх функціонального навантаження. За останні десятиліття помітно зросло зацікавлення різного роду стилістичними прийомами, які слугують своєрідними інструментами художньої мови, впливу на реципієнта і використовуються як спосіб логічного й семантичного виділення окремих елементів тексту, підвищують його виразність, емоційність, образність, довершують упорядкованість. Одним із таких стилістичних прийомів (маркером індивідуально-авторського сприйняття дійсності) є повтор, що формує змістову структуру, підсилює та увиразнює певні компоненти тексту, сприяє виділенню характерних ознак художнього образу тощо. В українському мовознавстві прийом повтору на матеріалі художніх текстів досліджували Т. Жук, А. Мойсієнко, М. Плющ, С. Скляр, О. Фоменко та інші. Мета нашої розвідки – простежити і виявити особливості функціонування повтору і полісиндетону в мовотворчості відомого майстра новели – Василя Стефаника.

У сучасній мовознавчій літературі натрапляємо на широкий спектр підходів щодо витлумачення повтору. «Повтор – фігура мови, що полягає у дво- або кількаразовому використанні в межах контексту в певній послідовності тотожних чи подібних звуків, слів або їх частин, синтаксичних конструкцій, ужитих компактно або дистантно, для досягнення відповідного виражального чи виражально-зображального ефекту» [Українська 2004: 496]; «повтор – це стилістичний прийом, за допомогою якого можна створювати нові стилістичні засоби і фігури, тому що він може охоплювати мовні одиниці всіх рівнів – звуки, морфеми, форми слова, словосполучення, речення, строфи» [Мацько 2003: 446].

Мова творів Василя Стефаника доволі щедро пересипана повторами слів і словосполучень, які створюють експресивно-зображальний ефект, надають виразного стилістичного забарвлення, слугують своєрідним засобом організації художнього

тексту новеліста. У досліджуваному матеріалі засвідчуємо різні види фонетичних, морфологічних, лексичних та синтаксичних повторів. Велике композиційне значення в новелах письменника мають лексико-синтаксичні повтори, оскільки вони є досить важливим, а часто єдиним засобом прийому побудови тексту. У новелах Василя Стефаника, як правило, відсутній поділ на розділи, частини; твір вибудовується як суцільний текст, у якому за допомогою фразових з'єднань здійснюється непомітний перехід від однієї думки до іншої, установлюється зв'язок як між окремими абзацами, так і між реченнями в межах абзаців [Суханова 1971: 9].

Повтори в художній мові Василя Стефаника виконують ще й цілу низку стилістичних функцій, мають помітний емоційний вплив на читача, слугують засобом ритмізації мови, вдало підсилюють елементи висловлюваного. Виразним чинником своєрідної манери письма, стислості оповіді виступають повтори звертань, які передають емоційно напружений стан персонажів новел Стефаника: – ***Люде, люде****, я до неї ніколи слова не заговорив, я за роботов за ню забув та й за бесіду* (Стефаник 1949: 129)[1]; – *Ой,* ***діти, діти,*** *тото-м си вас набавила та напістувала!* (с. 42). Підсилювальну функцію виконують вигуки та повторювані присвійні займенники у складі звертань: – *Ех,* ***сини мої, сини мої,*** *де ваші голови покладені!?* (с. 206). Надзвичайно зворушує діалогічне мовлення між хворою матір'ю та її старшим синочком, шестилітнім Семенком, у новелі «Кленові листки»: своєрідним дистантним повтором є звертання *Семенку*, у якому відчувається велика материнська любов і, водночас, журба і смуток: – ***Семенку****, ти вже наївси?;* – ***Семенку****, а тепер файно вмийси, і Катруся і Марія най си вмиют, і побігни в збанок води начерпнути <...>;* – ***Семенку****, піди та нарви огирків у решето, аби мама в горшку наквасила <...>;* – ***Семенку****, здойми з грьидок сорочки, аби-м полатала, бо ходите чорні, як ворони; – Вони ще малі,* ***Семенку****, як віростут та й будут тобі сорочки прати;* – ***Семенку****, а дивиси, аби ті пси не покусали...* (с. 141).

[1] Далі в тексті вказуємо тільки сторінку джерела.

Компоненти емоційно-експресивних повторів у новелах Василя Стефаника за структурою дуже різноманітні. Повторюються у художній мові новеліста підмети, виражені іменниками та займенниками: – ***Осінь, осінь*** *його доконала, сирий люфт і студінь* (с. 145); ***Баба*** *тебе до хресту носила,* ***баба*** *плакала, як тебе до войска виряжали,* ***баба*** *на твоїм весіллю кісточками до купи дзоркала.* ***Баба*** *вам не воріг* (с. 152); *А в другого воно одно лишень жиє, а решта коло него* ***камінь*** *– чоло* ***камінь****, лице* ***камінь****, все* (с. 150); *– Але внуки не п'ють, не гуляють і до корчми не йдуть, а гудуть як бжола:* ***Україна, Україна*** (с. 239); *Відколи його мама вмерла, то він здичів,* ***ніхто*** *його не годує,* ***ніхто*** *не обначовує, ніхто не обпирає...* (с. 246). Фіксуємо комбіновані повтори підметів, присудків і сполучників в одній конструкції: *Дурна дівка,* ***душа*** *з мами пішла, а то вона,* ***душа****, і говорит, і дає хліба, і б'є...* (с. 201); *–* ***Ти****, Босаку,* ***ти*** *не є жаден кінь,* ***ти*** *пес,* ***ти*** *всі плечі мені обгриз, знак на знакови,* ***скусав****, а* ***скусав*** (с. 204). Самі підмети можуть посилюватися за рахунок означальних займенників: *Люди,* ***такий туск****,* ***такий туск****, шо не памньитаю, шо си зи мнов робит* (с. 66); ***Така мука****,* ***така мука*** *єму, тай мині з ним* (с. 95).

Часто повторюються в новелах Василя Стефаника присудки, що виразно підкреслюють душевні переживання і настрої персонажів: *А я їм коровку* ***дав****, овечки* ***дав****, плуг* ***дав****, усе* ***дав*** (с. 90); *Ти* ***будь*** *у мене тверда, як небо осіннє уночі.* ***Будь*** *чиста, як плуг, що оре.* ***Будь*** *мамою, що нічков темнов дитину хитає та тихонько-тихонько приспівує до сну* (т. 2, с. 38); ***Біжи****, як нам'ятності мої, що їх більше богачів жене, як сонце проміння має,* ***біжи*** *та лови чужі нам'ятності та сплітайся з ними* (т. 2, с. 38); *А в своїм світі я* ***жию****,* ***жию****!* (с. 174); *І* ***лечу****,* ***лечу*** *на чорних хмарах…* (с. 176); *–* ***Даст****,* ***даст****, буде отут чипіти так, як ви, – відповів Золотий* (с. 179); *–* ***Не кажи*** *їм так, Міхайле,* ***не кажи****,* ***не кажи****, але проси їх дуже, – казала жінка* (с. 180); *– А вмієш, старий, писати? – Ей, де пане! У школі мене не вчили, у воську не* ***був-сми*** *та й* ***сми*** *цалком сліпий* (с. 93); *– Мой-ня, чуєте, як богачі* ***рип'є****? – Най* ***рип'є****, а ми пиймо горівку* (с. 135); ***Звертівси****,* ***звертівси****, та й до жіночої пайки* (с. 83); ***Йди****,* ***йди****, бо то панцка служба* (с. 86); *Чорний ворон знявся, облітає та й кранче. Врешті зірвалася.*

Наслухає, наслухає (с. 95); – *Я* ***йду, йду****, мамо.* – ***Не йди, не йди****, сину...* (с. 105); *До хати* ***всотується*** *біла плахта,* ***всотується*** *без кінця і міри <...> Потім залізає в голову і скобоче в мозок,* ***всотується*** *в кожний сустав <...> Вітром довкола шиї облітає і* ***обсотує, обсотує****...* (с. 111); – ***Іди****, старий,* ***іди****, не говори мині, бо я твоє дрантє, що черваки на стриху переїли, кину у вогонь* (с. 114); – *Як* ***не маєш*** *свої ниви, то* ***не маєш*** *куди ходити,* ***не маєш*** *по чім...* ***Нема, нема****, о,* ***нема****...* (с. 147); ***Дамо, дамо****, як нам бог* ***дає****, тай ми дамо, дамо...* (с. 148); – ***Дайте, дайте****, газдо, але із щирого серця, бо як вас поцулую в руку, то мині буде легко <...>* (с. 163); – ***Ходи****, невісточко,* ***ходи*** *до тата, нам попа не треба* (с. 206); ***Возимо*** *та* ***возимо*** *та й перевозити не годні* (с. 208). Повторювані присудки можуть бути поєднані за допомогою сполучників, які виступають у ролі підсилювальної частки: *І саранчі* ***нема****, і пшениці* ***нема*** (с. 67); *Я ціле житє лиш* ***роб, та й роб, та й роб****!* (с. 68); *Та й ніби каже, ніби лопатою легенькою в саму голову слово суне:* ***а йди ж, а йди ж****, зо мнов так тобі буде* ***добре, добре*** (с. 154). Експресивно наснажені повтори підсилені функціями вигуків: *Оглянувся* [Федір] *за селом. Коби хто прийшов і сказав одно слово,* ***та й вернув би ся****,* ***ой****,* ***тото вернув би ся****!* (с. 126).

Повторюються в новелах Василя Стефаника й звуконаслідувальні вигуки, що вдало доповнюють емоційну семантику присудка: *Та й чую як дзоркотять коло мене…* ***Дзорк, дзорк****,* ***дзінь, дзінь****...* (с. 154).

Повтор другорядних членів речення підкреслює ситуативну вагу того чи іншого складника в зображуваному*: – Ади, саранча, лиш* ***хліба****, та й* ***хліба****, та й* ***хліба****! А відки ж я тобі того* ***хліба*** *наберу?!* (с. 138); ***По межі, по межі*** *та й дідів голос цілим полем вандрував, та й всі оберталися в сторону за дідом* (с. 89); – *Андрійку, синку, лиш* ***по ногах****, лиш* ***по ногах****, най вам хлібец по жидах не розносит!* (с. 23); ***Всіх*** *блукаючих,* ***всіх*** *бідних,* ***всіх*** *нещасливих вона зодягала і кормила зі своєї бідної долоні* (с. 232); *І мовчав я* ***довгі, довгі*** *роки* (с. 173); *До її убогої хати* ***всі*** *богачі,* ***всі*** *попи,* ***всі*** *жиди посилали на нічліг* ***всіх*** *бідних і заблуканих* (с. 231). У стилізованій розмовно-побутовій мові персонажів в одній конструкції часто повторюються і присудки, і другорядні члени речення, що супроводжують-

ся ще й повторюваними сполучниками або частками: *Таки* ***го вижу***, ***та й вижу***, *та й умирати буду,* ***та й буду го видіти*** (с. 69); ***Кожда*** *невістка най собі озме* ***хоть цу***, ***хоть ту***, *бо* ***кожда*** *однака* (с. 114).

Звертаємо увагу на ампліфікацію в безсполучникових конструкціях, що забезпечує створення відповідного стилістичного ефекту: ***Я*** *барабульку вікопаю,* ***я*** *кукурудзок підойму,* ***я*** *борозенку лицем до сонца оберну,* ***я*** *зеренце посію –* ***я*** *все з руками зроб'ю!* (с. 158); ***А*** *прошин,* ***а*** *будьте ласкаві,* ***а*** *доцьигнітко,* ***а*** *покушійте* (с. 182); *Перед багачами все солонина та мнєсо,* ***а*** *начінки лиш трошки,* ***а*** *перед бідними все лиш начінка,* ***а*** *мнєса крішка* (с. 182). Ампліфікацію часто посилюють повторювані частки: *А ще вселився кашель, що не покидав єго* ***ні*** *коло коси,* ***ні*** *коло плуга,* ***ні*** *коло ціпа...* (с. 130); *– Скажу панам, шо не було ніякої ради;* ***ані*** *їсти шо,* ***ані*** *в хаті затопити,* ***ані*** *віпрати,* ***ані*** *голову змити,* ***ані*** *ніц* (с. 54); займенники: *Яка* ***тото*** *мука, який* ***тото*** *страх, яка* ***тото*** *біль, то за такі страждування дав би собі ногу або руку відтяти!* (с. 154).

Стилістично вмотивовані повтори в діалогічній мові персонажів. Це органічний комунікативний прийом підхоплення теми розмови: *– Вони ще малі, Семенку, як віростут та й* ***будут тобі сорочки прати***. *– Я си найму та й там* ***мині будут сорочки прати***, *я їх не потребую* (с. 141); *–* ***Кілько моргів****? – Які там* ***морги***, *діти розібрали...* (с. 209). Важливе місце в діалогах мають повтори, що є не тільки вказівкою на те, що співбесідник зрозумів почуте, це перш за все виникнення нового модального відтінку певної зміни у ставленні оповідача до висловленого [Суханова 1971: 16], пор.: *– Ну, хлопці, тепер уже вібрали-сте пана, сідайте та й мете* ***пити*** *горівку, – сказав економ. Газди здоймили галас. –* ***Ото*** *вушивці,* ***ото*** *жебраки,* ***ото*** *худоба панцка! – Мой-ня, чуєте, як богачі рип'є? – Най рип'є, а ми* ***пиймо*** *горівку. – Та* ***пийте*** *грань,* ***пийте*** *кров свою, злодюги!* (с. 135); *– Які* ***шкоди*** *воєнні? – Та які* ***шкоди***, *ніби мені хто* ***шкоду*** *верне? Пусто говорити і писати...* (с. 209).

Фіксуємо в новелістиці В. Стефаника повтори-роздуми, повтори ствердного, питального й риторичного змісту, які підсилюють психологізм персонажів, поглиблюють експресивну багатоплановість художньої мови письменника [Василевич

1993: 99]. Новеліст, наслідуючи в писемному тексті палітру таких різноманітних повторів, досягає своєрідної стилістичної настанови – реалістичного відтворення мовомисленнєвих, емоційно-психологічних процесів: *Ой, віточку, та я вмру та не буду лева мати! **Де** мені лева, **де**, **де**, **де**?!* (с. 78).

Василь Стефаник насамперед майстер стилізації усної розмовно-побутової мови через повтори слів і словосполучень, які підсилюють, увиразнюють найрізноманітніші життєві моменти персонажів художніх текстів.

Помітним явищем у мові новел Василя Стефаника є полісиндетон, багатосполучниковість – фігура мови, яка використовується для посилення експресії, що полягає в повторі однакових сполучників між однорідними членами простого речення або між предикативними частинами складного речення. Завдяки полісиндетону підкреслюється рівноцінність того, що перелічується [Українська 2004: 41].

Використання полісиндетону в художній мові новеліста слугує засобом виразної організації і цілісності тексту, емоційного виділення кожного зі складників висловлювання: ***І** гладила корову по чолі, **і** попід горло **і** голосила над нею* (с. 50); *Та й будуть видіти, **як** дівчина рве барвінок, **як** злотить єго **і** сріблом посрібляє, **і** почують єї пісню* (с. 57); *Співанки-м знав, **та й** на нім забув-єм, силу-м мав, **та й** на нім лишив-єм* (с. 69); *– Або я знаю, **ци** ти твердий, **ци** мнєкий?* (с. 160); ***Та** там увес мій добиток, **та** якби ти був тото забрав, **та** ти би мене на віки вічні скалічив!* (с. 160); *– Але я вас просю дуже, **бо** я дуже тяжко буду умирати, **бо** я ще нікого в руку не цулував, аби ніби так із серцем* (с. 163); *Тото місто стоїть посеред сіл, **як** скостеніле село, **як** падлина вонюча, **як** смітник цілого повіту* (с. 166); *Стара ціле життє обтикала їх бервінком **та** васильком **та** голуби перед ними золотила, **аби** ласкаві були, **аби** хата ясна була, **аби** діти росли* (с. 203); *Приносили з дому **то** хліб, **то** солонину, **то** інший харч, а грошей ніколи* (с. 212). Повторюваність у синтаксичних конструкціях Василя Стефаника є надзвичайно різноплановою, явище полісиндетону переплітається з повторюваними означеннями: *Наділили нас їми жінки **наші**, **наші** мами, сестри **наші**, **щоби** було чим голову вкрити в полі, **щоби** ворон очей не клював* (с. 197); *Аби де було:*

***чи** в місті, **чи** на дорозі, **чи** вже в своїм-таки селі, все **чужі** і **чужі** ми, і ніхто нам не дає віри* (с. 198).

Отже, у художній мові Василя Стефаника стилістично увиразнені фігури повтору і полісиндетону. Окрім композиційно-текстової функції, повтори посилюють емоційний вплив на читача, забезпечують розмовно-побутову, філософську ритмомелодику тексту, слугують засобом логічного підсилення елементів висловлювання. Повтори і полісиндетони створюють особливий колорит підкреслення ситуативно вагомих деталей, переконливість доказів. У тісній взаємодії з іншими стрижневими стилістичними одиницями повтор є важливим засобом текстотворення. Повтори слів і словосполучень, полісиндетон несуть на собі смислове, емоційне і психологічне навантаження.

Василевич Г. Стилістична роль повторів у новелах В. Стефаника. *Стефаниківські читання*. Випуск ІІ. Івано-Франківськ, 1993. С. 98–99.

Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилістика української мови: підручник. Київ: Вища школа, 2003.

Стефаник В. Повне зібрання творів: у 3 т. Т. І: Новели. Київ: Вид-во Академії наук УРСР, 1949.

Суханова В.Ф. Стилістичні функції синтаксичних одиниць у новелах В. Стефаника (Архітектонічні одиниці тексту): автореф. дис. … канд. філол. наук. Івано-Франківськ, 1971.

Українська мова. Енциклопедія. Редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), Зяблюк М.П. та ін. Київ: «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана. 2004.

REFERENCES

Matsko, L.I., Sydorenko, O.M., Matsko, O.M. (2003). Stylistics of the Ukrainian Language: Textbook. Kyiv: Vyshcha shkola (in Ukr.).

Rusanivskyi, V.M., Taranenko, O.O., Ziabliuk, M.P. (Eds.) (2004). Ukrainian language. Encyclopedia. Kyiv: “Ukr. entsykl.” im M.P. Bazhana (in Ukr.).

Stefanyk, V. (1949). Complete works: in 3 vols. Vol. 1: Short stories. Kyiv: Vyd-vo Akademii nauk URSR (in Ukr.).

Sukhanova, V.F. (1971). Stylistic Functions of Syntactic Units in the Short Stories of V. Stefanyk (Architectonic Units of the Text): author’s abstract of the diss. ... cand. of philol. sciences. Ivano-Frankivsk (in Ukr.).

Vasylevych, H. (1993). The Stylistic Role of Repetitions in the Short Stories of V. Stefanyk. *Stefanyk Readings, 2,* 98–99. Ivano-Frankivsk (in Ukr.).

Стаття надійшла до редакції / Received *11.03.2026*
Прийнято до друку / Accepted for publication *25.03.2026*
Статтю опубліковано / Published on *30.06.2026*

Valentyna Greshchuk

REPETITION AND POLYSYNDETON IN THE SHORT STORIES OF VASYL STEFANYK: A STYLISTIC ASPECT

The language of Vasyl Stefanyk's works is generously filled with repetitions of words and word combinations that create an expressive and descriptive effect, provide a distinct stylistic coloring, and serve as a specific means of organizing the literary text of the short-story writer. In the language of Stefanyk's works we encounter various types of phonetic, morphological, lexical, and syntactic repetitions. Lexico-syntactic repetitions play an important compositional role in the writer's short stories, as they constitute a very significant, and often the only, means of structuring the text. In Stefanyk's short stories, as a rule, there is no division into chapters or parts; the work is constructed as a continuous text in which phrase connections create an almost imperceptible transition from one idea to another and establish coherence both between individual paragraphs and between sentences within paragraphs.

Repetitions in the literary language of Vasyl Stefanyk also perform a number of stylistic functions. They exert a noticeable emotional influence on the reader, serve as a means of rhythmic organization of speech, and effectively intensify elements of the utterance. The use of polysyndeton in the language of the short-story writer functions as a means of expressive organization and textual integrity.

Thus, repetition and polysyndeton in the literary language of Vasyl Stefanyk create a vivid artistic and figurative effect. In addition to providing compositional elegance to the text, repetitions perform numerous stylistic functions: they intensify the emotional impact on the reader, ensure the rhythm and melody of the text, and serve as a means of logical emphasis of the elements of the utterance. Repetitions and polysyndeton create a special coloring of emphasized details, strengthen the persuasiveness of arguments, give speech imagery, and contribute to

the artistic completeness of the text. Through various types of repetition, Vasyl Stefanyk succeeded in vividly reflecting the syntactic features of oral conversational speech. Repetitions of words and word combinations in the writer's literary language serve as a specific means of conveying the feelings of the characters in the short stories; they function as an original stylistic device for expressing the semantic, emotional, and psychological aspects of the depicted events and phenomena.

***Key words**:* repetition and polysyndeton, the literary language of Vasyl Stefanyk, stylistic aspect, text, short-story writer.